

Een geval van adoptie van kuikens van Wilde Eend door Nijlgans

Klaas van Dijk

Ongeveer dertig jaar geleden vestigde zich bij Haren een vrij levend broedpaar van de Nijlgans *Alopochen aegyptiaca*. De soort heeft zich daarna snel weten uit te breiden (Nienhuis 2005) en anno 2011 wordt overal in de provincie gebroed. Nijlganzen kennen een permanente paarband en beide ouders begeleiden hun jongen vanaf de geboorte tot enige tijd nadat ze kunnen vliegen. Crèchevorming treedt niet op en de jongen zijn op een leeftijd van 70-75 dagen vliegvlug (Eltringham 1974, Cramp & Simmons 1980, Beauchamp 1997). Nijlganzen broeden al geruime tijd in en

rond de stad Groningen. In het Noorderplantsoen zat in de jaren negentig van de vorige eeuw jarenlang een broedpaar. Ze brachten regelmatig jongen groot, onder andere in 1998 en 1999. Een van de partners van dit broedpaar was geleewiekt en steevast zag ik beide ouders tijdens de mid-wintertelling in januari. Beide vogels zag ik in januari 2001, maar in januari 2002 was alleen de geleewiekte vogel nog aanwezig. Ook deze vogel verdween in de loop van het jaar en bij de telling in januari 2003 zaten er geen Nijlganzen meer. Pas in 2009 werd weer met succes gebroed in het Noorder-

Nijlgansjes – Groningen, Noorderplantsoen – 26 mei 2009

FOTO: ANA BUREN

plantsoen. Het ging om drie broedparen en de lotgevallen van deze vogels worden in deze bijdrage gedocumenteerd. De verzamelde gegevens zijn gebaseerd op bij elkaar geharkte, losse waarnemingen.

Resultaten

Bij de meest oostelijke vijver zag ik op 20 maart een wakend mannetje, evenals op 29 maart en op 6 en 7 april. Op 10 april begeleidde het mannetje een foeragerend vrouwtje. Na verloop van tijd zag ik het vrouwtje naar de top van een hoge wilg vliegen. De wilg is van boven afgezaagd en hierdoor aan de bovenzijde afgeplat. Het vrouwtje bleek er te nestelen en ook later in april heb ik haar hier op het nest zien zitten. Op 30 april waren er nog geen jongen, maar op 1 mei zag Ana Buren acht pasgeboren kuikens. Alle acht kuikens zijn voorspoedig opgegroeid en ze zijn allemaal vliegvlug geworden. Op 16 mei zag ik voor het eerst dat de kuikens naast gras ook brood aten. Op 10, 11 en 14 juli heb ik de complete familie hier nog gezien. Op 19 juli zag Ana de gehele familie er voor het laatst (79 dagen na de geboorte van de kuikens). De familie is kort daarna op de wieken gegaan, want op 23 juli zag Ana nog maar één jong. Op 24 juli zag Ana de complete familie in de meest zuidelijke vijver bij de Plantsoenbrug. Op 25 juli zag Ana hier alleen twee jongen. Eén vloog later op en verdween richting zuid. Waarnemingen van na deze datum ontbreken. Beide ouders hebben tijdens het opgroeien van de kuikens hun slagpennen niet geruid.

Bij de vijver ten zuiden van de Kerklaan zat een tweede broedpaar. Op 5, 9, 10 en 11 april zag ik hier een paartje en op 6, 7, 13 en 21 april zag ik er een wakend mannetje. Ana ontdekte op 28 april de nestlocatie. Op die datum zag ze een Nijlgans verdwijnen in een natuurlijke holte in een scheef boven het water staande wilg. De ingang van de nestholte bevond zich een meter of vijf boven het water. Daarna zag ik op 2, 5, 10 en 16 mei het wakende mannetje en op 4, 27 en 29 mei het mannetje vergezeld van een druk foeragerend vrouwtje. In mei heb

ik het vrouwtje ook naar de nestholte zien terugkeren. Op 4, 10, 19 en 20 juni zag ik het wakende mannetje. Op 4 juni kwam het vrouwtje er iets later bij en ze ging meteen druk foerageren. Op 22 juni en in de drie weken erna heb ik hier geen Nijlgansen meer gezien (maar zie hierboven). De broedduur bedraagt 28-30 dagen, maar kuikens zijn nooit gezien. Vermoedelijk zal het vrouwtje het broeden na verloop van tijd hebben opgegeven en is het paar kort hierna vertrokken uit het Noorderplantsoen.

Bij de middenvijver zat het derde broedpaar. Op 4 mei ontdekte Maricée Ten Bosch vijf pas geboren jongen. Drie zwommen met beide 'ouders' in het water en even later zag Maricée twee vanuit een natuurlijke nestholte in een boom een meter of vier naar beneden springen. Op 5 mei is Ana eerst gaan kijken. De 'ouders' hadden vijf kuikens, maar het viel Ana meteen op dat deze kuikens er totaal anders uitzagen dan de nijlganskuikens in de nabijgelegen vijver: ze waren erg klein en min of meer egaal bruin van kleur. Later die dag ben ik zelf gaan kijken. Er waren toen nog vier kuikens en het leken mij kuikens van een Wilde Eend *Anas platyrhynchos*. Ana had foto's op de website van Avifauna Groningen geplaatst en daardoor werd de determinatie vrij snel bevestigd. Gezien het verenkleed ging het om kuikens van een gedomesticeerde Wilde Eend (Stadseend, cq. Parkeend, cq. Soepeend). Op 6 en 7 mei waren er nog drie kuikens. Op 10 mei waren er om 13.00 uur nog twee kuikens, maar een uur later kon ik er nog maar één vinden. Beide pleegouders hielden het ene kuiken nauwlettend in de gaten en het kuiken is voorspoedig opgegroeid, wellicht mede doordat het snel brood leerde eten. Ana is regelmatig gaan kijken en gaf de ouders en het kuiken dan meestal brood. De pleegvader was op 20 juni niet langer aanwezig (47 dagen na de geboorte van de kuikens) en de pleegmoeder was op 23 juni vertrokken (50 dagen na de geboorte). Ook deze ouders hebben hun slagpennen in deze periode niet geruid. Ik heb het kuiken op 26 juni voor het laatst

Nijlganzen met adoptiekuiken – Groningen, Noorderplantsoen – 8 juni 2009

gezien (maar ik ben daarna niet meer gaan kijken). Ana heeft het kuiken tot en met de eerste week van juli kunnen volgen, maar op een gegeven moment was het jonge eendje niet meer goed herkenbaar. De uiteindelijke afloop is dus onduidelijk. Het kuiken is wel vliegvlug geworden, want Wilde Eenden zijn 50-60 dagen na de geboorte vliegvlug (maar worden soms al iets eerder door de moeder verlaten).

In de eerste dagen na de geboorte waren de pleegouders voortdurend bezig de adoptiekuikens de kant op te lokken. Jonge Nijlgansjes eten jong gras en grazen op stukjes grond met kort gras dichtbij de oever. Dit op de kant lokken van de adoptiekuikens lukte niet of nauwelijks, want zeer jonge kuikens van een Wilde Eend vertonen een ander foerageergedrag en eten totaal wat anders. Ze eten vooral op het water drijvend dierlijk voedsel en insecten die vlak boven het wateroppervlak zweven en foerageren vooral zwemmend. Uiteindelijk gingen de jonge eendjes tijdens het foerageren geheel hun eigen gang. Later at het kuiken ook brood en toen werd de band met de pleegou-

ders weer hechter, want de pleegouders aten eveneens wel brood. Het adoptie-eendje probeerde na vertrek van de pleegouders aansluiting te zoeken bij andere gedomesticeerde Wilde Eenden in het Noorderplantsoen, maar de vogel werd door hen niet of slecht geaccepteerd.

Discussie

Nijlganzen maken regelmatig gebruik van nesten die door een andere vogelsoort zijn gemaakt en ze nemen ook nesten over waar al eieren van een andere soort in liggen (Gronert 1998, Van Dijk 2000, De Vries & Bijlsma 2011). In het Noorderplantsoen broeden Wilde Eenden vooral op de grond, maar ook in bomen tot zeker vier meter boven de grond. Hoogstwaarschijnlijk heeft het paartje Nijlganzen een boomholte als broedplaats uitgekozen die op dat moment in gebruik was bij een Wilde Eend. Vervolgens is aannemelijk dat de Nijlgans haar eieren bij de al aanwezige eieren van de Wilde Eend heeft gelegd en dat ze dit gemengde legsel is gaan bebroeden. De eieren van de Wilde Eend kwamen als eerste uit en de Nijlganzen hebben hun ouderlijke zorg

gegeven aan de eerst uitkomende kuikens (en hebben zich dus niet langer bekommerd om hun eigen eieren).

Er is weinig bekend over adoptie van kuikens van andere soorten watervogels door Nijlganzen. In Roermond (Limburg) is een kuiken van een Grauwe Gans *Anser anser* door een vrij vliegend paar Nijlganzen opgevoed (Jeroen Nagtegaal en Rob Voesten pers. med.). In 2011 zaten hier vijf paar Grauwe Ganzen en één paar Nijlganzen te broeden op een eilandje in een parkje. De Nijlganzen nestelden op de grond, maar het nest is tijdens de eifase niet bezocht. Op 9 april hadden de Nijlganzen drie kuikens van ongeveer drie weken oud: twee nijlganskuikens en een kuiken van een Grauwe Gans. Op 16 april was een van de nijlganskuikens verdwenen. Het nijlganskuiken en het kuiken van de Grauwe Gans waren op 14 mei nog aanwezig en beide zijn vliegvlug geworden.

Dankwoord

Dank gaat uit naar iedereen die behulpzaam was bij het samenstellen van deze bijdrage, met name Maricée Ten Bosch en Ana Buren. Ana Buren stelde haar foto's beschikbaar en Jeroen Nagtegaal en Rob Voesten kwamen op de proppen met een vergelijkbaar geval uit Roermond.

Literatuur

- Beauchamp, G. 1997. Determinants of intraspecific brood amalgamation in waterfowl. The Auk 114: 11-21.*
- Cramp, S. & K. Simmons 1980. The birds of the Western Palearctic, deel 1 (herdruk). Oxford.*
- van Dijk, J. 2000. Hoe groot is de invloed van Nijlganzen op het broedsucces van roofvogels? De Takkeling 8: 218-220.*
- Eltringham, S. 1974. The survival of broods of the Egyptian Goose in Uganda. Wildfowl 25: 41-48.*
- Gronert, A. 1998. Nijlganzen kraken zilvermeeuwennest. De Graspieper 18: 157-158.*
- Nienhuis, J. 2005. Verspreiding en aantalsontwikkeling van Nijlganzen in Noord-Drenthe en Midden-Groningen. Drentse Vogels 19: 12-18.*
- de Vries, C. & R. Bijlsma 2011. Nijlganspul uitgebreed en opgegeten door een Buizerd. De Takkeling 19: 76-80.*

Klaas van Dijk
Vermeerstraat 48
9718 SN Groningen
Tel. 050-3182924
E-mail: klaas.vdijk@hetnet.nl

Lezingverslag

Vogels en windenergie

Vogels en windenergie, op land en in zee: van onderzoek naar voorspellingen en terug.

Donderdag 19 mei 2011 door Sjoerd Dirksen (Bureau Waardenburg, Culemborg).

Dertien bijzonder geïnteresseerde bezoekers waren in 't Vinkhuys aanwezig bij deze

uitgestelde lezing van een aantal weken geleden.

Sjoerd Dirksen, adjunct-directeur van het onderzoeksbureau Waardenburg én Avifaunalid, doet al jaren onderzoek naar de effecten van windmolens op vogels. Het gaat dan niet alleen om aanvaringen met meestal